

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статье автор анализирует условия использования игры на уроках для формирования ответственного обращения младших школьников к учебе, определяет место игры на уроке, правила организации, и ее проведения. Автором определяются уровни учебной активности, которые способствуют формированию ответственного отношения к учебе.

In the article an author analyses the terms of the use of game on lessons for forming of responsible appeal of junior schoolboys to the studies, determines the location of game on a lesson, rules of organization and its lead through. By an author determines the levels of educational activity, which are instrumental in forming of responsible attitude toward studies.

Актуальність теми. Під відповідальним ставленням до навчання розуміють глибоко усвідомлену і внутрішньо умотивовану готовність до діяльності, спрямованої на виконання свого особистісного та громадянського обов'язку в навчанні. Воно виявляється у прагненні учнів до оволодіння навчально-пізнавальною інформацією та умінні реалізувати це прагнення [1, с. 33]. Ставлення учнів до навчання вчителі-практики характеризують активністю. Керування активністю учнів традиційно називають активізацією. Головна мета активізації – формування активності учнів, підвищення якості навчально-виховного процесу. Педагогічна практика використовує різні шляхи активізації, важливе місце серед яких посідають методи стимулювання, діяльності й поведінки: заохочення, змагання.

Мета статті – розкрити можливості ігрових технологій, які б сприяли формуванню відповідального ставлення та активізації молодших школярів до навчання. Так, розглянемо метод заохочення. Заохочення – виявлення позитивної оцінки дій учнів. Дія заохочення заснована на збудженні позитивних емоцій. Саме тому воно підвищує впевненість, відповідальність, створює гарний настрій. Але метод заохочення потребує обережності. Досвід застосування цього методу свідчить, що невміння ним користуватись, або надмірне його використання може приносити не тільки користь, а й шкоду навчанню. При його застосуванні слід дотримуватись таких правил:

1. Заохочення потребує особистісного підходу. Дуже важливо підбадьорити непевного, відстаючого.
2. Заохочуючи, вчителі повинні намагатися, щоб поведінка учня мотивувалась і спрямовувалась не бажанням одержати схвалення чи високу оцінку, а внутрішнім переконанням.
3. Головне правило – дотримуватись справедливості.

Другим, не менш важливим методом активізації спілкування навчальної діяльності учнів на уроці є змагання. Цей метод задовольняє природні потреби школярів у змаганні. Організація змагання потребує дотримання цілого ряду вимог. З'ясовуються цілі, завдання, складається програма, розробляються критерії оцінки, створюються умови для підведення підсумків і оцінювання. Ці методи виховання, що застосовуються у навчальному процесі, сприяють не тільки формуванню активності учнів, а й підвищують якість їх знань.

Отримані результати. Одним із засобів реалізації активізації спілкування та розвитку мовлення учнів є пізнавальне спілкування під час групової роботи, що вимагає тимчасового розподілу на групи для спільного розв'язання завдань. Учням пропонується обміркувати завдання, визначити спосіб розв'язання, реалізувати його на практиці та показати знайдений спільними зусиллями результат. Така робота забезпечує врахування індивідуальних особливостей учнів, відкриває великі можливості для співробітництва і виникнення пізнавального спілкування. Робота в групах передбачає організацію спільних пізнавальних дій, що веде до активізації навчально-пізнавального процесу, взаємного навчання учнів у групі; розподілу дій і планування; пізнавального спілкування; обміну способами розв'язання завдань; рефлексії.

Організація і проведення ігор на уроках справа непроста. Не можна прийти в клас і сказати: "Діти, зараз будемо грати у гру...". Для того, щоб провести гру, слід знати методику її проведення. Аналіз робіт Н.П.Анікеєвої, П.М.Баєва, Н.В.Борисової, А.А.Вербицького, А.А.Соловйової та інших дозволив виділити основні моменти або основні вимоги, що висувуються до організації і проведення ігор. До них слід віднести: місце гри на уроці, вибір гри для уроку, безпосередня організація гри, її проведення і підведення підсумків гри.

Місце гри на уроці.

1. Гру можна починати, коли учні володіють мінімумом якогось матеріалу: звуків, букв, мовних зразків, граматичних форм. Ігри-змагання рекомендується проводити у перші ж тижні навчання.

2. Кожна гра має певні цілі. Плануючи гру, вчитель повинен ясно усвідомлювати, які знання у дітей він буде закріплювати за допомогою цієї гри, які розвивати вміння і навички.
3. На якому етапі уроку потрібно проводити гру? Це залежить від її характеру і цілей.

Вибір гри для уроку.

Як уже відзначалося, вибір гри визначається навчально-виховними цілями уроку. Друга важлива умова – доступність гри для учнів даного віку, відповідність їх потребам та інтересам. Важке завдання вбиває інтерес до гри; дуже легко сприймається як розвага і не приносить бажаного результату. Гра повинна бути посильною, але в той же час мати деякі труднощі, які потребують напруги уваги, пам'яті та ін.

Усі дидактичні ігри включають в себе мовні дії, іноді разом з рухами і мімікою, з використанням предметів, карток, малюнків та ін. Організація гри.

Перед тим, як розпочати гру, вчитель повідомляє, на якому матеріалі вона буде проводитися, іноді попереджає про можливі труднощі, за допомогою контрольних запитань дізнається про розуміння школярами матеріалу, на якому побудована гра. Учитель повідомляє завдання і пояснює правила гри, показує зразок, як потрібно виконувати ігрові дії. Не можна починати гру, не впевнившись, що всі учні зрозуміли, що потрібно робити, що від них вимагається. У процесі гри вчитель допомагає при виникненні труднощів, іноді підказує рішення, направляє дії гравців. Але не потрібно все роз'яснювати, перериваючи гру.

Учитель здійснює контроль за дотриманням правил гри. Іноді він призначає контролерів, якщо це потрібно по ходу гри. Враховуючи особливості тієї чи іншої гри, потрібно прагнути до того, щоб керували грою самі школярі. Керівництво вчителя по можливості повинно бути опосередкованим. Це дозволить ведучим набути самостійності, ініціативності, оволодіти організаційними вміннями, а гравці відчують більшу свободу дій, гра буде проходити більш ефективно і цілеспрямовано.

Проведення гри.

1. У процесі гри вчитель повинен виявляти максимум уваги, такту, доброзичливості до учнів, щоб недоречними зауваженнями не вплинути на активність та ініціативу дітей. Якщо відповідь неправильна потрібно тактовно виправити учня.
2. Особливу увагу потрібно приділити збудженим і вразливим

дітям. Відмінною рисою гри є її добровільність. Тому творчі завдання не повинні бути обов'язковими для всіх, не потрібно примушувати їх виконувати, якщо дитина не хоче.

3. Важливо дотримуватися відповідного темпу і ритму ведення гри: швидкий - викликає відставання більшості учнів, повільний - породжує довге чекання своєї черги, втрату інтересу.
4. Недопустимо в процесі гри робити численні зауваження дисциплінарного характеру. В грі діти повинні почувати себе вільно, пізнати задоволення від усвідомлення своєї самостійності.
5. Учитель слідкує за дотриманням правил гри, намагаючись не допускати порушень. Тон повинен бути піднесений, жвавий, підштовхуючи дітей до пошуку відповідей на запитання ігрової задачі.
6. Багато ігор проводяться як змагання команд, груп. У таких випадках обираються капітани команд, які і здійснюють контроль за правильністю відповідей, рішень і встановлюють порядок, черговість відповідей. Школярі по черзі стають капітанами команд, щоб як можна більше дітей могли виявити себе в цій ролі. У кожному команду краще включати школярів з різною підготовкою, домагаючись, щоб у командах були рівні сили.

Підведення підсумків гри.

По закінченню гри підводяться підсумки, оголошуються переможці. Учитель нагадує, який матеріал потрібно повторити, щоб на наступний раз отримати перемогу. У підведенні підсумків бере участь увесь клас разом із учителем. Діти обговорюють результати гри. Це необхідно для отримання навичок самоконтролю, самооцінки.

Не слід дивитися на гру як на обов'язкове навчальне завдання. До використання гри в кожному випадку потрібно підходити творчо: вирішити, що буде корисно повторити. Учитель може замінити умови гри, спростити або ускладнити завдання, враховуючи підготовленість школярів даного класу.

Під час підведення підсумків учитель відзначає похвалою переможців, а також тих, хто виконав завдання останніми, але успішно. Будь-яка гра повинна приносити дітям задоволення, радість.

На етапі закріплення і повторення навчального матеріалу використовувались дидактичні ігри пошукового характеру. Учні вчилися планувати, аналізувати та оцінювати дії партнерів по грі. Позитивні взаємовідносини між гравцями,

вміння розподілити матеріал, уміння домовитись у грі позитивно вплинули на активізацію навчальної діяльності учнів. На етапі контролю знань застосовувались дидактичні ігри творчого характеру. Учнім давалась можливість творчо виконувати ігрове завдання. Опора на творчість передбачає зацікавленість учасників у кінцевому результаті гри команди, прагнення виконувати ігрове завдання швидко і правильно. При організації системи ігор від репродуктивних через пошукові до творчих здійснювався поступовий перехід від індивідуальних дій в грі до складніших спільних дій, необхідних для вирішення ігрових завдань.

Аналіз результатів проведеного дослідження допоміг виявити рівні навчальної активності, яка сприяє формуванню відповідального ставлення до навчання: високий, середній та низький.

Високий рівень навчальної активності характеризується тим, що учні виявляють творчу активність, самостійність, стійкий навчальний інтерес, оригінальність, оптимальність у вирішенні навчальних завдань, позитивну мотивацію до навчання, добре розуміють умови та правила гри, швидко включаються в ігрову діяльність.

Середній рівень активності мають учні, які виявляють реконструктивну активність (відповідальність, сумлінність, енергійність), стійкий інтерес виявляють лише в окремих видах діяльності, орієнтуються на оцінку, відчувають труднощі у розумінні правил гри, поступово включаються в Ігрову діяльність.

Низький рівень активності притаманний учням, які виявили лише виконавську активність, короткочасний інтерес, не розуміють правил ігрової діяльності, пасивно ставляться до участі в іграх.

Таким чином, процес формування відповідального ставлення до навчання – це організована педагогами і самими учнями діяльність для досягнення конкретних завдань шкільного життя, які постійно зміцнюються й ускладнюються і зміст яких визначається однією, метою – виховання відповідального ставлення до навчання. Подальша робота потребує розробку конкретних вправ по формуванню відповідального ставлення до навчання.

Література

1. Філіповська І.Д. Гра в житті дитини // Шкільний світ. – 2002. – №33 (вересень).

2. Шаманская Н.В. Навчання в процесі гри // Початкова школа. – 1988. №10. – С.43-45.
3. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. – М.: Педагогика, 1982. – 209с.
4. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. – Київ, 2003. – 320 с.
5. Хоміч Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К.: Магістр – S, 1998. – 200 с.
6. Касьянова О. Розробка і використання моніторинга у навчально-виховному процесі // Рідна школа. – 2000. – №4. – С.36-39.

Л.О.Болічева

ТОЛЕРАНТНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Толерантность как социокультурный феномен актуализирована произошедшими значительными изменениями в жизни, потребовавшими воспитания толерантой культуры отдельного человека и общества в целом. В настоящее время возникла реальная возможность решить эту задачу путём овладения культурой толерантности, понимания сущности причин и способов воспитания этики принятия инаковости, признания права других быть самим собою во взаимоотношениях с окружающими.

Tolerance as a social and cultural phenomenon is actualized by significant changes happened recently, which demanded to bring up tolerance culture of a separate person as well as a society in whole.

At present time a real possibility has appeared to solve this problem by mastering tolerance culture, understanding the essence of reasons and ways how to accept different trends of thoughts, admitting other people's right to be different in relationships with the environment.

Постановка проблеми. Освіта як соціальний інститут не може не реагувати на процеси інтеграції та глобалізації, які відбуваються у сучасному світі. Зокрема, в контексті ідей комунікації висвітлюється принцип толерантності як запорука подолання нетерпимості, яка буває в світі у вигляді локальних війн, терористичних актів, переслідування національних меншин, проблеми біженців тощо.

Сучасне українське суспільство також не оминули такі наслідки інтолерантної поведінки людей, як збільшення числа злочинів проти особистості, зростання безпритульності, періодичні